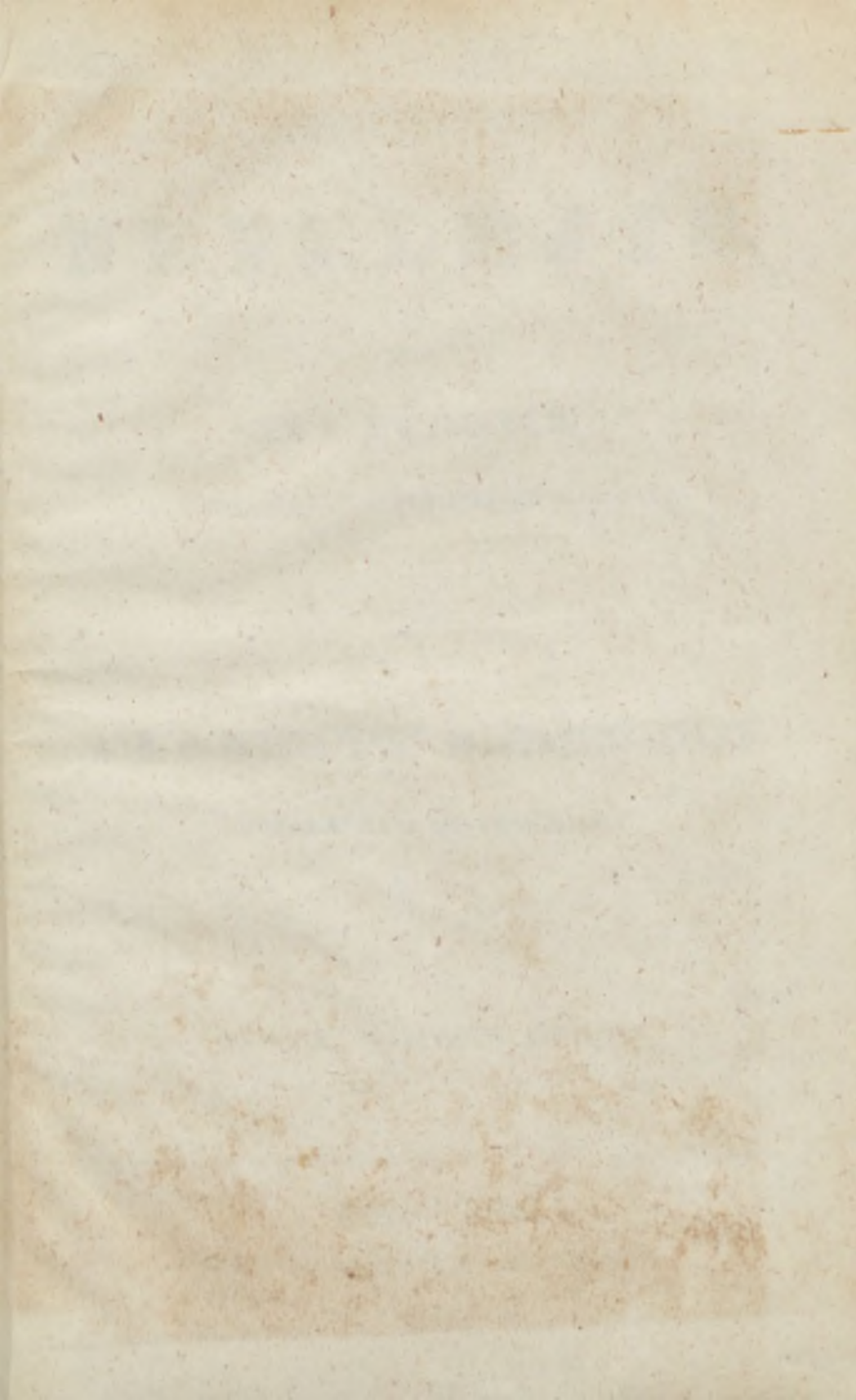


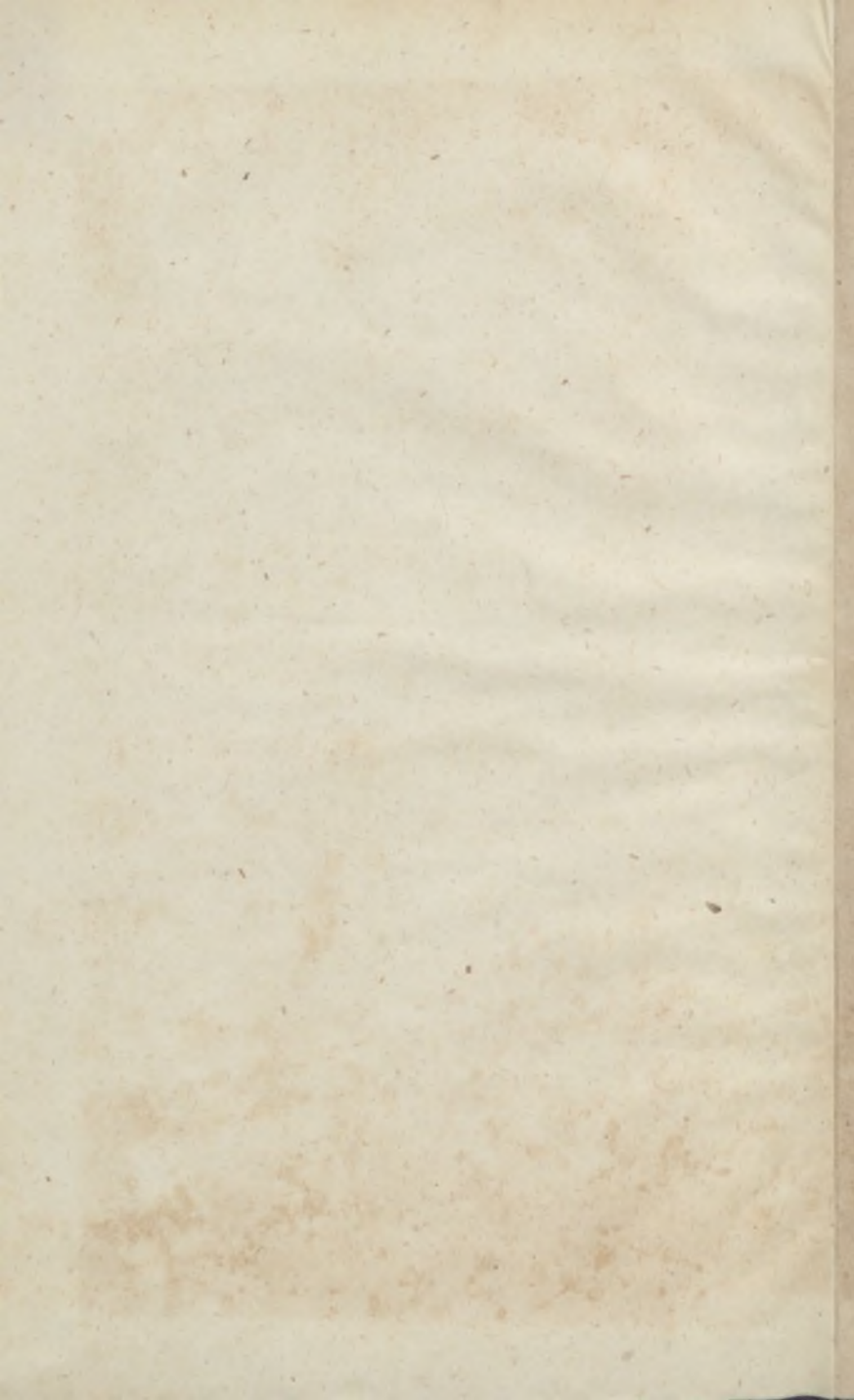
Paedag. O.

157.

Paedag. O.

257.





KISDEDÓVÁSI

N E F E L E J T S.

IRTA

NEY FERENCZ

A' KISDEDÓVÓKAT KÉPZŐ INTÉZET IGAZGATÓJA.

KIADTA

A' K. O. INTÉZETÉZET MAGYARORSZÁGBAN

TERJESZTŐ EGYESÜLET.

30

—

MÁSODIK BÖVITETT KIADÁS.

PESTEN.

NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL.

1846.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

Kisededóvási Nefelejts.

Minden szülőnek érdekében fekszik tudni: minő elvek szerint vezéreltetik valamely intézet vagy iskola, mellynek átadja képeztetés végett szive legdrágább kincseit. E' szerint illő, sőt jogosan megkívánhatja minden atya és anya: hogy a' kisededóvó intézetek belszerkezetéről is némi tudomást és felvilágosítást merítsen; sőt, tán nem felesleges némelly utmutatásokban is részesülnie, mik szerint gyermekeivel ott-hon is bánják: hogy lehető legnagyobb és legszebb öszhangzás alapuljon a' szülői ház, és iskola, — a családi kör és intézet között. Ennél fogva mindenkinek szives figyelmébe ajánltatik — kit ez ügy érdekel — e' kisededóvási „nefelejts.“

1. A' kisededóvás czélja: megóni a' gyermekeket minden testi és lelki veszélytől: azért az intézetbeni folytonos ügyelet nem csak testökre 's annak erősbitésére, hanem lelkökre 's annak fejlesztésére 's némi művelésére is kiterjed.

Azon veszélyek pedig, miknek a' kisededek kitéve vannak, igen sokfélék. A testi veszélyek közül ilyenek például: a kised folyóba vagy kútba eshetik; éles eszközökkel játszik, 's ezekkel megsérti vagy épen megöli magát, vagy másokat; gyulókony szerekkel magát összeégetheti, a' házat felgyújtja vagy egész helységet is lángba borít; különféle állat, macska, disznó, ló 'stb. megsérti vagy meg is öli; mászkál, locsik, s összezúzódik; nyaláncoskodik, 's tu-

datlanságból mérgeket eszik, u. m. gombát, egérvöet, gálizot, nadragulyát stb.; rosz dajkák, idösb durva testvérek kegyetlenkednek rajta; 's számtalan másféle baj. —

A' lelki veszélyek nem csekélyebb fontosságuk; a' czélszerű örizet 's foglalkodás nélkül lévő gyermek unatkozik, unalmában henyévé lesz, henyeségében elcsábítatik, csábítva lop, koldul, 'sat; a' megóvatlan kiseded rút beszédek, káromlásokat hall, botrányokat, szemtelenségeket lát, 's ezek észrevétlenül lelkébe tapadnak, 's több efféle. — Illy 's még más számtalan hasonló veszélynek van kitéve a' megörizetlen kiseded, 's mind e' bajokról, káros behatások- és üdvtelen körülményektől megóvatik, megöriztetik az óvó intézetben.

2. Ebből kitetszik: hogy a' kiseded óvás ügye nem csak a' gyermekekre, de a' szülökre is kiterasztja áldásait; mert a' szülök biztosak levén arról, hogy gyermekeikre lelkiismeretes nevelési gond fordítottatik, — szóval: jó helyen 's örizet alatt tudván magzatjaikat, nyugodt kedélyvel járhatnak el napi foglalkozásaikban.

De a' kisededek megóvása nem csak azon szülökre üdvös, kik valóban rá nem érnek napi munkájok miatt kisedeikkel bajlódni, hanem még azokra nézve is, kik talán rá érnének ugyan, de kellöleg nem értenek a' nevelési elvek szerinti bánásmódhoz. 'S ebben senki sem érezheti sértettnek magát. Hiába, mindnyájan nem tudhatunk mindent. Legyen bár valaki a' maga mesterségében, gazdálkodásban, vagy akármi életnemi foglalkozásában a' legügyesebb is, abból még nem következik, hogy a' neveléshez is épen olly jól ért. A kisededek üdvös megóvása szinte egyik külön ága a' foglalkozásoknak, melly sajátzerű készütséget kíván. Azért olly szülöknek, kiknek vagy idejük vagy alkalmuk nem volt egyéb hasznos ügyességök mellett a' nevelési ügyességet is megszerezni, bizonyosan igen kívánatos dolog a' kiseded óvás ügye.

3. A' veszélytöli megóvás elvéből önkényt következik: a' hasznos foglalkodtatás; mert a' semmittevés, a' henyeség meg nem ója véstöl a' testet, hanem elpuhitja, 's észrevétlenül betegségek alapját veti meg; de a'

lelket sem ója meg a' henyélés, sőt rést nyit és alkalmat ad az emberi természetben feneklő rosz hajlamok és gondolatok kifejlésére. Nincs is nagyobb ellensége a' gyermeknek, mint a' tétlenség; — azért arra figyel a' kisededóvái nevelés: hogy a' gyermekek tétlenségben ne emésztődjenek, hanem mindig foglalkodjanak, korukhoz arányzottan. Mivel pedig csak azon foglalkodás lehet hasznos, melly jó is: kéretnek a' szülők: sziveskedjenek erre figyelemmel lenni: hogy a' gyermekek, azon idő alatt is, mellyet az ő körükben töltenek, csak jóban foglalkodjanak.

Mikor a' gyermek foglalkodik, mikor valamit tesz, mindig tovább 's tovább fejlődik valamely ereje; ha kezeivel, karjaival foglalkodik, keze, karja ereje növekszik; ha gondolkodik, két tárgyat összehasonlít, fejlődik értelmi ereje 's így tovább. Szóval, a' mint a' gyermek testileg vagy lelkileg foglalkodik, a' szerint fejlődik, erősbül, gyarapszik testileg vagy lelkileg. Mivel pedig e' foglalkodásnak hasznosnak kell lenni, természetes, hogy úgy kell fejteni az erőket, miszerint a' kiseddek egyszersmind jó szokásokat vegyenek fel.

4. Mivel pedig a' hasznos és jó foglalkodásnak nem lehet biztosabb alapja, mint erényhez szoktatás, és erénygyakorlat: ennél fogva a' kisededóvó intézetben tiszta vallásos érzelem ébresztetik a' kisedekben, minden legcsekélyebb tárgynál, a' fűszálnál úgy, mint a' búzaszemnél, a' kavicsnál úgy, mint a' vászondarabnál alkalmat véve azoknak figyelmeztetésére: hogy az isten mindnyájunknak szerető atyja, minden dolognak teremtője 's megtartója és így tovább. Kapcsolatban áll ezzel a' tiszta erkölcs tisztelése és megszerettetése; kívánatos, hogy a' szülők a' léleknek e' gyönyörű virágait kisedeikben otthon is ápolni törekedjenek.

A' vallásos és erkölcsi érzelmek fölébresztése és ápolására egyik leghathatósb eszköz a' példa. Nem csak ajánlani kell a' jót a' kisednek, hanem azt tenni, gyakorolni előtte; nem csak intéssel, buzdítással, de cselekvéssel is kell hatni rája. Nem lehet nagyobb ellenmondás az életben, mint a' gyermektől kívánni a' jót, ha azt magunk nem követjük. — Valamint tehát az óvó mindent távoztat, mi a' kis-

dedekre erkölcsileg ártalmas lehetne, úgy mindazoknak, kik a' gyermekeket környezik, kötelességök arra ügyelni, hogy ezeknek ártatlansága meg ne sértsék.

5. A' kisdedóvó intézet nem iskola; minélfogva annak feladata nem is valóságos tanítás: hanem inkább fejlesztése a' testi és lelki tehetségeknek és lépcsőzetes előkészítés a' valódi iskolákra. — Azért ne várjanak a' szülék a' kisdedóvó intézettől valóságos forma szerinti tanítást, ez az iskolák dolga. A' kisdedóvás czélja nem a' bizonyos formákba szorított tanulás, nem az emlékezetnek terhelése: hanem az életre szükséges és hasznos előismeretek gyűjtése, mennyiben a' kisded felfogásához vannak mérve, és arra czéloznak: hogy a' gyermek ismeretkörét gazdagítsák, 's e' mellett az emlékező tehetséget is erősítsék, az ítélő erőt kifejtsék, 's a' vágyaknak helyes irányt adjanak. — Ennél fogva nem is igen czélszerű a' kisdedintézetekben próbatétet tartani. Próbátét van itt minden nap, azaz: folytonos gyakorlat, mellyre megjelenni bárkinek is szabadságában áll.

Ezekből önkénynt kitetszik: hogy a' kisdedóvás ügyének csak helytelen felfogását árulná el, ha ki a' gyermeknek pár heti intézetbe küldése után már azt kérdezné tőle: „mit tudsz már? mit, mennyit tanultál már? stb.“ A' kisdedóvásban arra törekszünk, hogy a' kisded önmagából fejtsé ki, 's találja ki, minek tudására vezetni ohajtjuk. Ez az oka annak is, hogy az óvó folytonos párbeszédben van kisdedeivel 's nem adhat fel nekik meghatározott mennyiségű ugynevezett leczkéket, meghatározott időre betanulni. Ha szemügyre vesszük továbbá azt: mikép az óvó intézetben legkülönbözőbb koru 's fejlettségű kisdedek gyülekeznek össze, két, három, négy, öt, hat évesek, fiúk, leánykák vegyest, 's hogy ezeknek némelleyi tán már két, három, mások egy vagy fél év óta járnak oda; ismét mások csak pár hónap, pár hét, vagy épen egy két nap óta járnak az intézetbe; 's ha meggondoljuk, hogy mindezekre az óvó egyenlő atyai gondot tartozik fordítani 's egyiket sem hanyagolhatja el csak azért, hogy az alatt egy kettővel kiválólag tanultasson:

ugy magában értődik, hogy valóságos, szigoru értelemben vett próba-vizsgálatokról itt szó sem lehet.

6. A' kisdedóvó intézetben szeretet és szelidség szelleme uralkodik; azért itt kényszerítésnek, szigoru testi büntetésnek helye nincs. — Ennélfogva mind tévedésben vannak azon szülők, kik az intézetbe felhozván gyermekeiket, szigoru bánásmódra szólítják fel az óvót; mert szigor és boszuság, durva bánás és gyűlölködés nem idéz elő szeretetet; pedig itt a' szeretetnek az óvó és kisdedek közt viszonyosoknak kell lenni, hogy üdvösen vezérelhessük a' zsenge kedélyeket.

De ebből még nem következik az: hogy azt is roszalni lehetne, ha az óvó néha komolyabb szóval egyik vagy másik gyermeket rendre igazítani törekszik. A' gyermek is sokféle természetűek 's mindnyájával nem lehet egyképen bánni. A' mi egyikre hatással van, másikon nem fog. És az óvónak legnagyobb ügyessége épen abban áll, miszerint szerencsés tapintattal, 's körülmény szerint a' kisdedek egyéniségéhez tudja alkalmazni a' célra vezető legjobb eszközöket. Azért ha némelly tulságosan kényes gyermek a' komoly megintés miatt is panaszkodnék szülői előtt, 's ezek minden további értesítés nélkül föltétlenül hallgatnának reá, 's ezért épen az óvót, ki a' gyermek javát czélozta, kárhoztatnák, — ép olly hibát követnének el, mint akkor, ha ügyetlenségről vádolnák őt azért, mivel némelly tán már megrögzött hibát nem birt egyszerre a' gyermekből kiirtani. — Azonban azt se higgyék a' szülők, hogy már mindent megtettek, ha csupán az óvó intézeti szeretet és szelidségre biznák a' magzatot, ők magok pedig otthon folyvást kiméletlenül bännának vele, mert ezen esetben annyira megkeményitenék a' kisded kedélyét, hogy a' szelid bánásmód csakugyan nem fogna rajta semmit. 'S ellenkezőleg, ha mit sem törődve a' gyermek otthoni magaviseletével, minden hiba javítását csupán 's egyedül az óvó befolyásától várnák, ismét azt nyernék, hogy a' gyermek a' szeretetteljes intést, feddést, csupa játéknak, tréfának venné, miután őt soha senki más meg nem szólítja.

7. A' kisdedóvó intézetet szeretet szelleme lengi át, nem csak az óvó és kisdedek közti viszonyt tekintve,

hanem magok a' kisdedek egymáshoz i viszonyában is. Testvéri, felebaráti szeretet az, mit itt megalapítani akarunk. Azért itt semmiféle osztály-kedvezésnek vagy gyűlölségnek helye nincs; — 's gond van rá, hogy a' kisdedek egymás ellenében idegenkedés, vagy gög, vagy megvetés, vagy elbizottság martalékai ne legyenek.

Nem csupán szegény gyermekeknek való az óvó intézet. A' gyermek, bármi sorsu legyen szülője, unatkozik, ha egyedül van; az ő lelkéhez közelebb áll a' gyermektárs, mint a' felnőtt ember, 's a' legnagyobb bizalom, legártatlanabb gyermeki vidorság épen gyermekek társaságában fejlődhetik csak ki.

8. A' szeretet e' szelleménél fogva célja az is a' kisdedóvó intézetnek: hogy a' gyermekkel megkedveltesse az iskola eszmójét, magát az iskolába járást, — úgy hogy a' későbbi, elemi vagy felsőbb tanítók szívesen járó és szívesen tanuló gyermekeket vehessenek át vezérletök alá. Azért igen czélszerűtlen volna a' kisdedeket az iskolával átalában, vagy épen a' kisded intézettel ijesztgetni, őket jutalom gyanánt otthon fogni, — vagy épen tán valami elkövetett csinyért büntetésképen az intézetbe küldeni; — mert ez esetben nem testi és lelki javokra munkáló szeretet templomának, hanem kinzó helynek képzelnék a' kisdedek az intézetet, 's átalában minden iskolát.

Az itt említett szempontnál fogva helytelen volna az is, ha a' szülők valamelly otthoni csinyért a' büntetést az óvóra akarnák bizni. A' büntetésnek, mennyiben szükséges, azon körben kell véghez menni, hol a' hiba elkövetetett.

9. A' kisdedóvó intézetben azt is akarjuk elérni, hogy a' gyermek boldognak érezze magát; azért mindent elkövetünk, mi a' kisdedek természetével öszhangzásban áll, 's minden tulságtól tartózkodunk. Ez oka annak: hogy valóságos munkára — gyári értelemben — nem foghatjuk a' gyermeket; hanem igen is megszerettetjük vele a' munkát, előkészület, ügyességszerzés és szoktatás, 's ezen felül hasznos 's alkalmas fejtegetések és a' munkásság dicsérése által.

Ne higyük, hogy a' gyermeket az teszi boldoggá vagy csak mulattatja is, mi a' felnőtt embert, 's azért ne erőltess-

sük öt részt venni oly mulatságokban, mellyek csak letörlik lelkéről gyermekded egyszerűségét. Az élvek kelletinél korábbi megizelítése mindig káros következményeket szokott szülni. — De ellenkezőleg ne zárjuk el, ne tiltsuk el a' kisededet az ő korával öszhangzó vidulásoktól; ne akarjuk, hogy komoly legyen; szoktassuk, de ne erőszakoljuk idején korán valóságos munkára; ne követeljük tőle, hogy nyereséget mutasson fel munkájából. A' gyermeki boldogság évei ugy is oly rövidek: miért akarnók az élet terheit oly korán a' kiseddek vállaira rakni? Fokenkénti szoktatás megkedvelteti vele a' foglalkozást; ki mint kiseded nem szeretett henyén lenni, későbbi éveiben is örömeztőbb fog dolgozni.

10. A' boldogítás elvénél fogva a' kiseddek idejöknek egy részét játékban töltik el; mert a' játék azon eleme a' gyermeki kornak, mellyben legkedvesebben időz. — De tévednek azok, kik azt hiszik: hogy a' gyermekek csak játszani tanulnak az óvó intézetben. A' játék csak eszköz az elmének derült állapotban tartására, 's a' test egészségének elősegítésére; igenis, eszköz a' játék: az általános boldog érzés növelésére, mi által fogékonyabbá tétetik a' gyermek minden jónak befogadására.

De a' játék is ugy intéztetik, hogy a' gyermeket foglalkodtassa, 's tehetségeit fejleszsze. — Mivel azonban a' játék nem célja, csak eszköze az óvóintézetnek, kitetszik: hogy az intézetet játék-iskolának elnevezgetni nem helyes.

11. Az intézetben a' kisedeket tisztasághoz szoktatják, 's ha netán mocskosan jönnének az intézetbe, megmosdatják ugyan: de azért kívánatos, hogy az itteni üdvös szoktatással ne ellenkezzék az otthoni példa, — 's mindig lehető tisztán küldessenek fel a' gyermekek. — Mert ha a' gyermek itt folyton jó intéseket hall a' tisztaságról, otthon pedig arra gond nem volna: tévedésbe jönné, 's végre nem tudná, kinek van igaza: az óvónak-e vagy szülőjének? Nincs pedig egy hamar veszélyesebb valami a' nevelésben; mint a' szülők és tanítók egyet nem értése.

Tisztaság tekintetében ohajtható, hogy a' kisedeknek ne csak teste legyen tiszta (u. m. kezeik, füleik, szemeik, szájuk, hajuk stb.), hanem lehetőleg ruházatuk is, — annál

is inkább, mivel a' ruhabeli tisztatlanságon nem is lehet olly könnyen segíteni az intézetben. — A' tisztaságot ugy kedveli meg a' kiseded, ha minden tekintetben tisztán tartják őt. Ki e' jó tulajdönt fiatal korában magáévá nem teszi, idősebb korában sem lesz nagy barátja; pedig vajmi nagy befolyása van a' tisztaságnak az egészségre 's lélekderültségre is.

12. Az intézetben a' gyermekek rendhez, pontos-
sághoz szoktattnak. Erre egyik eszköz a' csendes, békés ülés; de csalódnak, kik azt hiszik, hogy csak ülni tanulnak itt a' kisededek; — sőt mennél gyakrabban felváltva ülnek, mozognak, 'stb. mivel folytonos ülés a' gyöngye gyermeki testnek nem válik egészségére. Ennél fogva az sem helyes, ha a' gyermekek otthon kényszerítettnek hosszas ülésre.

A' mozgásra nézve is meg kell jegyeznünk: hogy abban is néha bizonyos rendet 's pontosságot követni igen czélszerű. Erre szolgálnak az óvó intézetben szokott különféle testgyakorlatok, 's egyéb járva kelve tartatni szokott játékok 'stb. De ebben nem helyeseljük a' túlságos szigort; a' kiseded ne érezze magát mintegy folytonosan nyugözve a' vigyázat alatt: mozogjon szabadon, fesztelenül is néha, ekkor tűnik ki legjobban, mi lakik benne. Azért még akkor is figyelem van a' gyermekekre, mikor magok közt játszógnak.

13. A' rend elvéből önkényt foly az is: hogy a' kisededek az intézetbe jövésre és ott tartózkodásra nézve is szokjanak némi pontossághoz. Ez iránt ugyan nem akarjuk a' szülöket megkötni, mivel minden háznál más a' házi szokás. Az óvó intézet, vasárnapot 's ünnepet kivéve, reggeltől estig nyitva áll a' kiseded elfogadására 's kívánatos, hogy a' rendes gyakorlatok óráiban mind jelen legyenek, 's egyáltalán minél több időt töltsenek az intézetben a' gyermekek. Igy szépen testvérileg összeszoknak a' gyermekek, 's illető gyakorlataikat megzavarás 's félbenszakítás nélkül folytathatják.

Ide tartozik annak megemlítése, hogy mikor a' gyermek végkép, vagy betegség miatt egy időre elmarad, ezt a' szülök illökép bejelentsek már csak azért is: hogy az óvó

megnyugtatva legyen, 's ne kelljen aggódnia, hogy a' gyermeket tán valami nagyobb baj érte.

14. Már az eddig elsorolt pontokból eléggé kiviláglik: hogy a' kiseddévás üdvös hatását nagy részben föltételezi az otthoni czélszerű bánásmód. Egy ferde tett, egy fonák intés, egy rossz példa végtelen kárt okozhat. Öszhangzásnak kell uralkodni a' szülői ház 's az intézet nevelése közt. Azért bizton remélhetjük: hogy a' szülők saját kedves gyermekeik javáért mindent elkövetendnek, hogy mind magok, mind cselédek, mind egyéb környezők részéről afféléket távoztassanak, mik káros következesük lehetnének.

A' többek közt figyelmeztetjük a' szülőket azon rossz szokásra, miszerint némelly emberek a' gyermekeket különféle disztelen, durva, sőt erkölestelen. piritó, botránys neveken szólítgatják. Ök ezt gyakran csupa tréfából, sőt enyelegve teszik! Illy galád nevek a' szeretetnek czimei akarnának lenni az ö szájokban! Hogy ez igen kártékony hatást tesz a' gyöngéd lelkekre, kétségen kívül van.

15. Minthogy ezen csekély emlékeztető füzérben lehetlen minden egyes esetekre 's részletekre kiterjeszkedni: kéretnek a' szülök, kedves magzatjaik javának tekintetéből: sziveskedjenek koronként értekezni az óvókkal gyermekeik otthoni magokviselete iránt is, és netán kölcsönös látogatás, főleg a' szülök részéről teendő intézeti látogatás alkalmával ezeknek tanácsait, öszinte nyilatkozatait 's nevelési nézeteit bizodalmasan fogadni, azon meggyöződésben: hogy az óvók valódi gondosságukat egyedül a' gyermekek üdvére irányozzák.

Végezetül még csak azon általános elterjedt tévedést említjük meg: miszerint sokan azt hiszik, hogy annál többet fog tudni a' gyermek, minél korábban kezd el tanulni. Ennél fogva a' négy öt éves gyermeket már iskolába küldik, hogy tanuljon olvasni, írni. Vannak ugyan jobb tehetségü gyermekek, kik korábban is alkalmasak erre; de általán véve igaz az: hogy a' gyermeket valóságos tanulásra 6—7 éves kora előtt fogni nem tanácsos.

